מותרת לשניהם. כלומר לף מגרש שני ומוצא לחשון ולפי' רב הונא מודה בהא: **מתני' הקדימה.** שרפה או ע"י לוט שקורין לודוטי"ר או במלח כמו כי לם קדמה בלפי (דבריס לג): **ערוה דבר.** לב"ה משמע להו או ערוה או שאר דבר קרמון: **ר"ע אומר.** לפי' לף מלף בה לף ערוה ולף דבר:

גמ' משום דבר אנשא. היולאת מבעלה מפני דבר ולף מפני ערוה הוא דקאמר דאמנא מותרת ליבעל לאחר כדלמיך[ב] והיינו לפיש אחר אבל היולאת משום ערוה אסורה לכל: **וכ"ם האי דבר מאי אעבדי ליה כו'.** דהם קרא דוקא בערוה לאוד מייתי ול"ל ערוה בדבר מבעי ליה לומר ערוה בעלים: **לף כלן בעלים.** ברוריס. פיהם נאסרת עליו משום ערוה ולא בעלות ברוריס: **וכ"ם.** דהם על כרחינו האי דבר מפקיעו ליה לעלות כדאמרים ליה ותזיל: **מי לתיב ערוה בדבר.** דמשמע דאלא בה ערוה בעלים ברוריס: [ו]**וכ"ם.** נמי ולפי מיבעי להו לאכי לעניו לכופו להוליא דלא כייפינן ליה להוליא ולא בעלות ברוריס מיהו לאכי לתיב ערות דבר ולא לתיב ערוה בדבר ולא לתיב ערות או ערוה דבר כי היכי דלידרשים בתרוייהו דמשמע ערוה או דבר ומשמע נמי ערוה בדבר: **כי משמע בלרבע לשונות.** במקום שרבע לשונות הללו ונאמר בה ערוה במקום שם במקום פן במקום אלא במקום אשר. במקום שם כמו כי יזנת בלרבך[ב] כי יקרא[ג] כי תראה חמור כי תפגע[ד] כולהו משמע לכשיארע לומר שם יהיה כך וכן רוצן. במקום אלא לשמור דבר שלמור למעלה לומר אינו כן אלא כן כמו ויאמר לף כי בלמקח[ה] אינו כן כדבריך אלא במקח וכן אל תקפוץ את ידך כי פתוח תפתח לו[ו] אלא פתוח תפתח לו וכמו לף כי ברמוז גלין[ז] לף נסור אל ניתך אלא ברמוז גלין וכן הרבה. במקום פן כי תאמר בלבבך רבים וגו' לא תירא מהם וגו'[ח] אין אתה יכול לפרש בלשון שם לומר שם תאמר בלבבך וגו' לא תירא מהם הא שם לא תאמר תירא מהם אין זה נכון ולא בלשון אלא אבל נדרש הוא בלשון פן לומר אלא תאמר כן ובתמיה נדרש לומר וכי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם[ט] לעולם לא תשיבו אל לבבכם לומר מה שמוכיח לאף אף כי תאמר לא תסורנו[י] אף כי אנכי אענוך[יא] כולן נדרשין בלשון תימה אלכך סוף[יב] פירוש מלמדך פן תאמר כן. ועוד משמע בלשון דהא דהיינו שבר או מפני כלומר ליתן טעם לייצד דבר שלמעלה היינו כמו לא לאחקמי כי ירחה[יג] כמו שבר ירחה לכלומר מפני ירחה וכן מדוע אחה יושב לבדך כי יבא אלי העם[יד] מפני שבא אלי העם שהעם בא אלי וכן כי זה משה האיש[טו] כי אמרתי פן בגותיך[טז] כי אמרתי רק פן ירחת אלהיסד[יז] כולן נדרשין כמו שבר כלומר מפני וכן כי גוע אהרן[יח] לפי הדרשה שדרשוהו חכמים[יט] שמפני גויעתו נסתלק הענן. וכולהו מתרגמינן להו אדי שלשון אדי בשבועה משמעם כל לשונות כי בעברי ואם בחת לשונות נתיך אחה לשונות כולן לפי ענייני וכל כי הלפרים בלשון כאשר כמו והיה כי יציאך[כ] וכל אלו שאין אחה יכול לפותרו בלשון אם דהא ודאי יציאך וכן כי אבואו אל הארץ[כא] כי בא אל פרעה[כב] כי תרבו ופריחם בארץ[כג] כולן לשון דהא הן נפתרים בשדרש בלשון אם דהא ודאי יציאך וכן כי אבואו אל הארץ[כא] כי בא אל פרעה[כב] כי תרבו ופריחם בארץ[כג] כולן לשון דהא הן נפתרים בשדרש סיפרא[כד] וסיפרי[כה] עשה מצוה זו שבשבילה תבנם לארץ בשכר שתירש תבנם כלומר מפני שיציאך וכשבאתם אל הארץ אחם זקוקים למצות הללו וכי בא אל פרעה וגו' מפני שבא אל פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים וגו'. וכל [כו] כגון אלו שאין אחה יכול לפותרן בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר כמו כי יאמרו אליכם בניכם[כז] כי יהיה להם לבר[כח] כולן לשון אם הם: **דהא מצא בה.** מפני שמצא בה הא לאו הכי לא יגרשנה. וב"ה נמי הכי משמע להו לשון מפני מפני שמצא בה או ערוה או דבר ואם לאו לא יגרשנה הלכך לא תמצא מן דקאמר קרא היינו מפני שמצא בה כדמפרש ביה ולא משום מן אל נוי: **ור"ע.** מפרש ליה להאי כי בלשון אם הלכך תרי מילי ניתנו אם לא תמצא מן אל נוי בעיניו ואם מצא בה ערות דבר: **לא מצא בה לא ערוה ולא דבר.** לב"ה וגילרשה: **מהו.** מי כייפינן ליה לאהדורה או לא: **גבי חומס.** החומס את הנערה בתולה: **לא יוכל לשלחה כל ימיו.** ומתרגינן בסמ' מכות (לף טו.) דהאי כל ימיו קרא יתירא הוא ואם בלמדך לא יוכל לשלחה ואם שלח לא יהא בשילוחה כל ימיו אב"ד כופין אותו להחזירה ואינו יוקא על שילוחו שנתקו הכתוב לעשה של עמוד והחזר מכלל דלכל המגרשים אינם בעמוד והחזר דאי כל [ו]מגרשי נשותיהן בעמוד והחזר למה לי לגלויי בהאי: **מהו.** יש עונש בדבר או לא: **שדעות במאכל.** דעות בני אדם מלוקות בלמטעמים של מאכל ומשמה יש שהוא מיסטנים וקן במאכל מחמת מיחום מועט ויש שהוא מיסטנים כל כך ויש שהוא מיסטנים כל כך דעות בני אדם מלוקות בפרילות יש מקפיד על פרילות מועט ויש שהוא מקפיד כל כך ויש שהוא מקפיד כלל: **פפום בן יהודה.** בעלה של מריס מגדלת נשיים היה וכשיוצא מביתו לשוק נועל ללא נפניה שלא תדבר לכל אדם ומדה שהיא הוגנת היא זו שמתוך כך היא נכנסת בייחסים ומוצה תחתיו: ופרומה

והלכתא מותרת לשניהם: **מתני'** בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר [1]כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמ' [1]והיה אם לא תמצא חן בעיניו: **גמ'** תניא אמרו בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר דבר אמרו להם ב"ש והלא כבר נאמר ערות אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא לכך נאמר דבר ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערות הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר ומשום ערוה לא תנשא לאחר לכך נאמר ערות [ו]וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר [2]על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר [3]מה להלן בשני עדים אף כאן [3]בשני עדים וב"ה מי כתיב ערוה בדבר וב"ש מי כתיב או ערוה או דבר וב"ה להכי כתיב ערות דבר דמשמע הכי ומשמע הכי: ר"ע אומר אפי' מצא אחרת: במאי קא מיפלגי בדר"ל [ג]דאמר ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא [ד]דהא ב"ש סברי [ה][והיה אם לא תמצא חן בעיניו] כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר ור"ע סבר כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס [3]לא יוכל לשלחה [ו]כל ימיו [ו]כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד א"ל רב משרשיא לרבא אם לבו [ז]לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו [ז]קרי עליה [4]אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך תניא [ח]היה רבי מאיר אומר כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת כל אדם שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו וזו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע ופרומה

[א] כפ' מ"ד מהפך הגי' לכאן ל"ל וב"ש מי כתיב או ערוה כו', ג) [לעיל פט. ע"ש], ג) שבועות מט: ר"ה ג. מענית עו. ד) [ספמים לב:], ה) פ"ק, ו) [מכות טו. תמורה ה.], ז) [יבמות לו: ע"ש היטב], ח) [תוספתא סוטה פ"ה], ט) [דבריס כד], י) י"י וכ"ם, יא) [דבריס יח], יב) [שמות כג], יג) כגלמצים יח, יד) [דבריס טו], טו) [בלמצים יט], טז) [דבריס ז], יז) [מיוב יט], יח) [מיוב יג], יט) [בלמצים יט], כ) [שמות יח], כא) [בלמצים יט], כב) [סם כו], כג) [במדבר כו], כד) [י"ב ג.], כה) [שמות יג], כו) [סם יג], כז) [שמות יג], כח) [ירמיה ג], כט) [ילקו' יא כט, שופטים יז יז, ויק פ' תבוא], ל) [סם], לא) [שמות יח], לב) פי' שמגרבה שלא כדת, לג) [י"ל בגלגו וכן הוא בהגדיא בירושלמי].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה להלן וכו' בב' לאוי. קשה לי היאך תל מיסור מחזיר גרושתו על מיסור סוטה בלא כולא ומוסף ולומר דהוי גזירת הכתוב מנ"ל זה הא י"ל דלריך קרא להיכל דבשלו עדי הזמה והזימו לעדי הסוטה ול"ע. וע' רשב"ם בתשובה סי' תקנ"ו ולריך לי עיון גדול:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה כי וכו' וכל הלו שלין אתה כ"ל ותיבת כ"ש שבכי וכו' נ"ב ס"ת כגון נמחק: (ב) תוס' ד"ה ב"ה סבכי והיה אם לא תמצא וגו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה מה להלן בעדים ברוריס כו' ביבמות פרק בי ומשני ליעבור עליו בב' לאוין. בלאו כ"ל וכ"ב בשו"ת פנים מאירות מ"א ססי' ק"ל יעוש"ה וכ"ה בירושלמי:

לעזי רש"י

אדורשי"ר. לחרוך.

מוסף רש"י

כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא דהא. לשון כי, בד' לשונות משמש במקרא, פעמים בא במקום אם, פעמים בא במקום דילמא שמא, פעמים בא במקום להא, שיוכן טעם לבדר, פעמים בא במקום אלא ופותר את דבור שלפניו (ר"ה ג. ע"ש בארוכה, וכנ"ל תענית ט.). כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה (מכות טו.) לאם גירש יחזיר (תמורה טו.).

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א
2. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
4. אַל תַּחֲרֹשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ: משלי ג כט

תוספות רי"ד

אמימר אמר מותרת לשניהם. ופסיק תלמודא והלכתא מותרת לשניהם: **מתני'** בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר ובה"א אפילו הקדיחה תבשיל שנאמר כי מצא בה ערות דבר. ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנא' והיה אם לא תמצא חן בעיניו: א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו. א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו [כל ימיו] בעמוד והחזיר קאי מכלל דהכא מאי דעבד עבד. א"ל רב משרשיא לרבא אם [היה] בלבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. תניא היה ר' מאיר אומר כשם שדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו זו מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל הדלת בפני אשתו ויוצא. ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו זהוי מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם שכניה ועם קרוביה ומניחה. ויש לך אדם שזבוב נופל בתוך תמחוי שלו ומניחו ומוצצו וזהוי מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וטווה בשוק וראשה פרוע

קכ א מיי' פ"ו מהל' אישות הל' כז סמג עשין קמ טור ש"ע אה"ע סימן מו סעיף ו:
קכ ב מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' כד סמג עשין סה ש"ע אה"ע סי' יז סעיף ג וסי' קנח סעיף ט וע"ש:
ג [מיי' פ"ו מהל' נערה ה"ז טוש"ע שם סי' קנז ס"ג]:
קכד ד מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' כז סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ג: